

конкретных предложений по применению срочных контрактов и развитию нормативной базы этих финансовых инструментов.

Литература

1. Звіт Державної Комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2008 рік. [Електронний ресурс]: Режим доступа: <http://www.ssmc.gov.ua>.
2. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бэйли. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 1024 с.
3. Боди З. Финансы : учеб. пособ. / З. Боди, Р. Мергтон. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 592 с.
4. Габбард Р. Глен. Гроші, фінансова система та економіка [Підручник] / Габбард Р. Глен. Пер. з англ.; наук. ред. пер. М. Савлук, Д. Олесевич. – К.: КНЕУ, 2004. – 889 с.
5. Буренин А.Н. Рынки производных финансовых инструментов [Монография] / А.Н. Буренин. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 368 с.
6. Примостка Л.О. Фінансові деривативи: аналітичні та облікові аспекти [Монографія] / Л.О. Примостка – К.: КНЕУ, 2001. – 263 с.
7. Сохацька О.М. Міжнародні ф'ючерсні ринки: теоретико-методологічні аспекти [Монографія] / О.М. Сохацька. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 454 с.
8. Закон України «О налогообложении прибыли предприятий» от 22.05.1997 г., №283/97/ВР // Бухгалтерия. Сборник систематизированного законодательства. - 2006. - №1. - Выпуск 1.
9. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні від 30.10.1996 № 448/96/ВР / Кузнєцова Н.С., Назарчук І.Р. Ринок цінних паперів в Україні: правові основи формування та функціонування – К.: Юрінком Інтер, 1998.
10. Закон України «О ценных бумагах и фондовом рынке» от 23.02.2006. - 3480/ВР // Все о бухгалтерском учете. – 2006. – № 41(1195).
11. Правила випуску та обігу фондових деривативів. Затверджено рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 24.06.97, № 13 // Українська Інвестиційна Газета. - 1997. - № 28 від 31.07.97 р.
12. Правила випуску та обігу валютних деривативів. Затверджено постановою Правління НБУ № 216 від 07.07.97
13. Statistical Annex. Derivatives markets. [Електронний ресурс]: <http://www.bis.org/statistics/index.htm>.
14. Кантур, С.Ф. Классификация производных ценных бумаг / С.Ф. Кантур // Культура народов Причерноморья. – 2009. – №171. – С. 140-143.

Рецензент докт. экон. наук, профессор В.В. Чепурко

330.42:622

*Мусієнко В.Д., к.т.н., доцент,
Шахно А.Ю., ст. викладач, Заставна К.О., магістрант,
Криворізький економічний інститут
КНЕУ імені Вадима Гетьмана, м. Кривий Ріг*

**МЕХАНІЗМ ЗАЛУЧЕННЯ ПОЗИЧКОВОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВАМИ
ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ**

На сучасному етапі розвитку економіки України помітно, що ефективна фінансова діяльність підприємств неможлива без постійного залучення позичкових засобів. Бо саме використання позичкового капіталу дозволяє суттєво розширити обсяг господарської діяльності підприємств, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, формування різноманітних цільових фондів і, як наслідок, – підвищити ринкову вартість підприємств. Суттєвим явищем є те, що хоча основу будь-якого бізнесу становить власний капітал, на підприємствах багатьох галузей економіки обсяг використовуваних позичкових коштів значно перевищує обсяг власного капіталу. Тому досить актуальним і ефективним є аналіз обсягів формування позичкового капіталу та розробка механізму його залучення провідними підприємствами гірничо-збагачувального комплексу України (ВАТ «ПівніГЗК», ВАТ «ПівдГЗК», ВАТ «ЦГЗК», ВАТ «ІнГЗК») протягом 2005-2007 рр. Теоретичні аспекти висвітлення даної проблеми знайшли своє відображення в розробках таких вчених: Бланк І.О., Терещенко О.О., Владичин У.В., Бобров Є.А., Дорошенко Т.В., Перзекс М.Б., Захарін С.В. Позичковий капітал, який використовує підприємство, характеризує в сукупності обсяг його фінансових зобов'язань (загальну суму боргу). Дані зобов'язання поділяються наступним чином:

1) довгостроковий позичковий капітал (всі форми функціонуючого на підприємстві позичкового капіталу з терміном його використання більше одного року): довгострокові кредити

банків та позикові засоби, термін повернення яких ще не настав; довгострокові кредити і позики не погашені в зазначений термін;

2) короткостроковий позичковий капітал (всі форми залученого позичкового капіталу з терміном використання до одного року): короткострокові кредити банків та позикові засоби, термін повернення яких ще не настав; короткострокові кредити і позики не погашені в зазначений термін; кредиторська заборгованість; інші короткострокові фінансові зобов'язання [1, с. 237-238]. Діяльність підприємства по залученню позичкового капіталу безпосередньо пов'язана з функціонуванням кредитного ринку, розвитком його видів і сегментів, станом кон'юнктури.

Метою статті є розробка ефективних форм і аналіз використання механізму залучення позичкового капіталу підприємствами гірничо-збагачувального комплексу України.

Кредитний ринок (ринок позичкового капіталу) є одним із складових елементів фінансового ринку, на якому об'єктом купівлі-продажу виступають вільні кредитні ресурси і окремі обслуговуючі їх фінансові інструменти, повернення яких здійснюється на умовах строковості і платності.

Процес розвитку кредитного ринку характеризується постійним переміщенням кредитних ресурсів з одних його сегментів в інші та навіть між кредитним і фондовим ринком.

Виділяють наступну класифікацію залучених позичкових засобів:

За цільовим призначенням (для забезпечення відтворення позаоборотних та оборотних активів, для задоволення інших господарських чи соціальних потреб).

Згідно з джерелами залучення (позичкові кошти залучені із внутрішніх чи зовнішніх джерел).

Згідно періоду залучення (довгострокові, короткострокові).

За формою залучення (фінансовий кредит, фінансовий лізинг, товарний чи комерційний кредит, інші).

Згідно форми забезпечення (незабезпеченні, забезпеченні гарантією, заставою) [2, с. 291-293].

Вивчивши поставлену проблему, було проаналізовано структуру позичкового капіталу і механізм його залучення на ВАТ «ПівніГЗК», ВАТ «ПівдГЗК», ВАТ «ЦГЗК», ВАТ «ІнГЗК» протягом 2005-2007 рр.

Як свідчать дані по підприємствам, сума власного капіталу у 2007 р. порівняно з 2005 р. помітно зростає на 86% (ВАТ «ПівніГЗК»), на 3,97% (ВАТ «ПівдГЗК»), на 77,7% (ВАТ «ЦГЗК») та на 91,6% (ВАТ «ІнГЗК»). Виявлено, що на ВАТ «ПівніГЗК» частка власного капіталу протягом 2005-2007 рр. перевищує частку позичкового капіталу, що свідчить про певний рівень фінансової стійкості підприємства. На інших аналізованих підприємствах спостерігається нестабільність щодо співвідношення часток власного і позичкового капіталу (відбувається то перевищення частки позичкового капіталу, то частки власного капіталу протягом зазначеного періоду). Тому, доцільним є графічне відображення динаміки зміни частки позичкових коштів у загальному обсязі капіталу підприємств протягом 2005-2007 рр. (рис. 1).

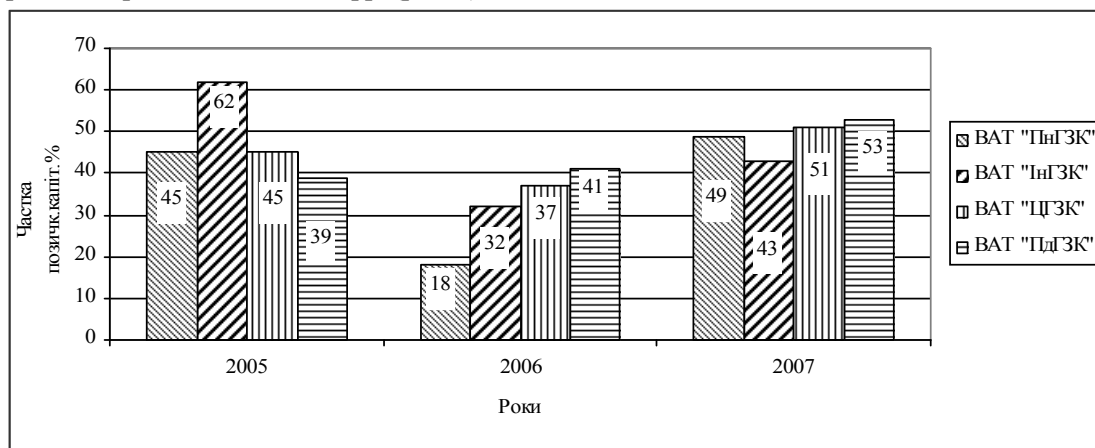

Рис. 1. Динаміка зміни частки позичкових коштів у загальному обсязі капіталу на підприємствах гірничо-збагачувального комплексу України

Розглянувши наявність у даних підприємств довгострокових кредитів, можна відзначити, що на період 2005-2006 рр. вони залучені лише ВАТ «ІнГЗК», а вже в 2007 р. ВАТ «ПівніГЗК» та ВАТ «ЦГЗК» було отримано довгострокові кредити у сумі 1515000 тис.грн. і 505000 тис.грн. відповідно, частину яких доцільно було б спрямувати на оновлення техніко-технологічної бази підприємств та підвищення безпеки праці. Спостерігається стійка тенденція наявності інших довгострокових

фінансових зобов'язань протягом 2005-2007 рр. лише на ВАТ «ПівніГЗК» (сума яких коливається у розмірі від 420 до 501 тис.грн. і має спадну тенденцію) та на ВАТ «ЦГЗК» (суми фінансових зобов'язань становлять 15954 і 9658 тис.грн.).

Проаналізувавши динаміку короткострокових кредитів банків на зазначених підприємствах, виявлено відносну стабільність в отриманні даних коштів ВАТ «ПівдГЗК» (у 2007 р. порівняно з 2005 р. їх сума зросла на 108,2%) та наявність кредиту розміром 505 тис.грн. на ВАТ «ЦГЗК» у 2007 р.; на ВАТ «ІнГЗК» короткостроковий кредит було отримано тільки в 2005 р. у сумі 43457 тис.грн. та у 2006 р. – 56202 тис.грн.

ВАТ «ПівніГЗК» за аналізований період короткострокові кредити банків взагалі не отримувало. Відобразимо зазначені тенденції графічно для їх більш наочного сприйняття (рис. 2).

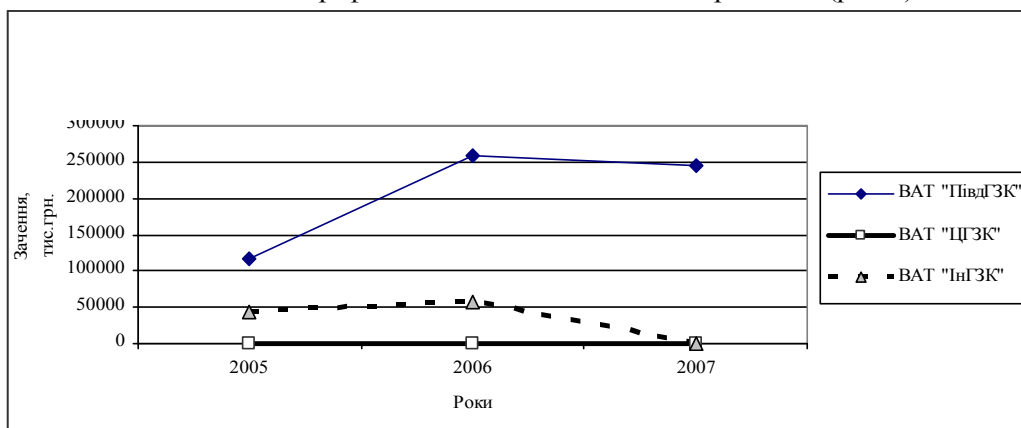

Рис. 2. Динаміка залучення короткострокових кредитів провідними підприємствами гірничо-збагачувального комплексу України

Доцільно відмітити, що кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги присутня на всіх підприємствах. Спадаючу тенденцію аналізованого показника відзначено на ВАТ «ПівніГЗК» та ВАТ «ЦГЗК» (у 2007 р. порівняно з 2005 р. дана сума зменшилася на 53,2% та 19,8% відповідно), що є позитивним явищем і свідчить про платоспроможність підприємства. Проте на ВАТ «ПівдГЗК» та ВАТ «ІнГЗК» протягом 2005-2007 рр. наявним є зростання даних коштів на 49,7% та 17,5% відповідно. Динаміку зміни даного показника представлено графічно на рис. 3.

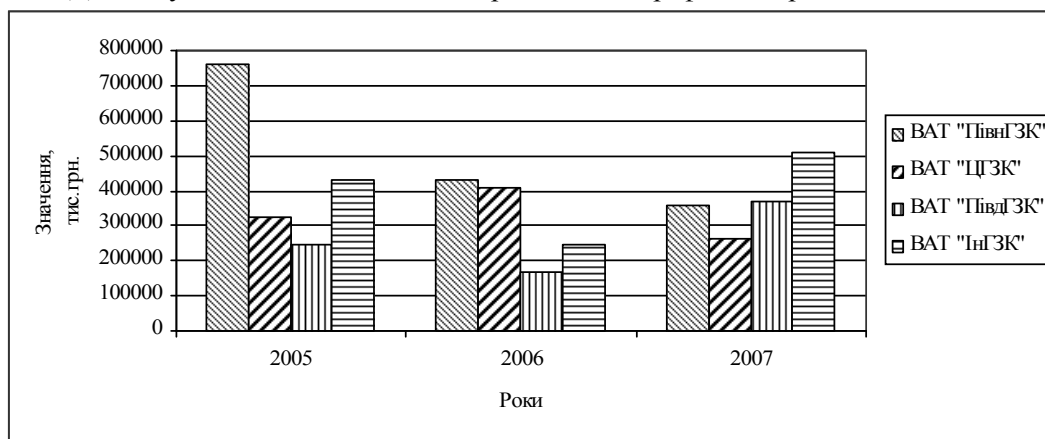

Рис. 3. Динаміка кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на провідних підприємствах гірничо-збагачувального комплексу України

Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями протягом 2005-2007 рр. на ВАТ «ПівдГЗК» повністю відсутня; на ВАТ «ПівніГЗК» у 2007 р. порівняно з 2005 р. даний показник зменшився на 38591 тис.грн., що є досить сприятливою тенденцією; на ВАТ «ЦГЗК» дана заборгованість наявна лише у 2006 і 2007 рр. (10135 тис.грн. і 913 тис.грн. відповідно), проте на ВАТ «ІнГЗК» заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в зазначений період відсутня.

Отже, проаналізувавши отримані дані, виявлено, що підприємства не здійснюють активної політики залучення банківських кредитів (як короткострокових, так і довгострокових), проте існують значні суми інших фінансових зобов'язань, що в певній мірі стримують ефективний розвиток підприємств. Проте, слід зазначити, що на достатньо вигідних умовах відбувається довгострокове

кредитування діяльності ВАТ «ПівнГЗК» (за найнижчими відсотковими ставками на кредитні ресурси); ВАТ «ПівдГЗК» обслуговується на умовах кредитної лінії.

Управління залученням позичкових коштів являє собою цілеспрямований процес їх формування із різноманітних джерел і в різноманітних формах відповідно з потребами підприємства в аналізованому капіталі на етапах його розвитку. Не лише отримання позичкових коштів, а саме ефективне їх використання забезпечить підвищення господарської діяльності підприємств.

Визначено, що безліч завдань, які вирішуються в момент зазначеного управління, визначають необхідність розробки спеціального механізму (алгоритму) залучення позичкових коштів, який доцільно використовувати підприємствами гірничо-збагачувального комплексу, що сприятиме ефективнішому залученню і використанню зазначеного капіталу:

1. Аналіз залучення і використання позичкового капіталу в попередньому періоді (вивчається динаміка загального обсягу залучення позичкових коштів за визначений період, їх темпи росту, визначаються форми залучення, вивчається склад можливих кредиторів).

2. Визначення цілей залучення позичкового капіталу в майбутньому періоді: інтенсивне оновлення техніко-технологічної бази підприємств гірничо-збагачувального комплексу, яка є значно застарілою; впровадження нових технологій виробництва; автоматизація та механізація виробничих процесів.

3. Визначення граничного обсягу залучення позичкових коштів та оцінка вартості залучення позичкового капіталу з різних джерел (залучення коштів з меншою позичковою ставкою).

4. Визначення співвідношення обсягу позичкових коштів, що залучаються на довго- і короткостроковій основі (визначається повний та середній термін використання позичкового капіталу).

5. Визначення форм залучення позичкових коштів та визначення складу основних кредиторів.

6. Формування ефективних умов залучення кредитів (термін надання кредиту, ставка відсотка за кредит, умови виплати суми відсотка та основної суми та інші умови).

7. Забезпечення ефективного та цільового використання кредитів (визначення оборотності і рентабельності позичкового капіталу) і, в свою чергу, забезпечення своєчасних та повних розрахунків по одержаних кредитах, згідно з умовами договору.

Таким чином, виявлено, що на провідних підприємствах гірничо-збагачувального комплексу України сума залучених довгострокових і короткострокових кредитів є незначною та в певній мірі неефективно використовується, що стримує розвиток зазначених підприємств. Проблемним питанням на сьогоднішній день є висока ціна на позичковий капітал. Аналіз показав, що проценти на позичковий капітал наближаються до рівня рентабельності виробництва позичальників, що говорить про підвищену ризикованість та можливі втрати підприємств при залученні кредитів. Тому рішення про залучення позичкових коштів повинні завжди бути як слід виважені та обґрунтовані з точки зору їх економічної ефективності. На нашу думку, доцільним є застосування керівництвом ВАТ «ПівнГЗК», ВАТ «ПівдГЗК», ВАТ «ЦГЗК», ВАТ «ІнГЗК» запропонованого механізму залучення позичкових коштів, який адаптовано саме до умов функціонування аналізованих підприємств. Для розвитку операцій з кредитування аналізованих підприємств задля розширення їх виробничо-господарської діяльності банкам необхідно: розширити гарантійні та консалтингові операції при кредитуванні зовнішньоторговельних угод підприємств; використовувати пільгові процентні ставки по операціях з довгострокового кредитування; знизити валютний ризик по операціях з валютного кредитування експортерів за рахунок прогнозування банком обсягів валютної виручки підприємства [3, с. 29-31]. Отже, врахувавши всі зазначені моменти, можливо буде збільшити обсяги залучення позичкового капіталу і тим самим сприяти розширенню діяльності підприємств гірничо-збагачувального комплексу України в умовах трансформаційної економіки.

Література

1. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
2. Бланк И.А. Управление формированием капитала / И.А. Бланк. – К.: «Ника-Центр», 2000.- 512 с.
3. Мусієнко В.Д. Визначення ефективних умов залучення кредитів підприємствами гірничо-видобувної галузі / В.Д. Мусієнко, А.Ю. Шахно, М.В. Дикович // Актуальні проблеми і прогресивні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств : матер. Всеукр.наук.-практ. Конф.– том II. – Кривий Ріг : КЕІ КНЕУ, 2009. – С. 29-31.

Рецензент докт. екон. наук, професор Е.В. Афанасьєв